

БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМУЫ ҮШІН ЛОГОПЕД ПЕН ПСИХОЛОГ ӨРЕКЕТІНІҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ

Аннотация: Мақалада балалармен жұмыс жасаудағы мектепке дейінгі ұйымдағы логопедтер мен психологтардың іс-әрекетінің өзара тығыз байланысы туралы айтылады. Тиімді жұмыс жоспары мен тапсырмалары қарастырылған.

Түйін сөздер: міндеттер, түзету, кіріктіру, дағды, сыни ойлау, педагог, құзыреттілік.

Аннотация: В статье говорится о тесном взаимодействии деятельности специалистов-логопедов и психологов в дошкольной организации в работе с детьми. Предусмотрен план и задачи продуктивной работы.

Ключевые слова: задачи, коррекция, интеграция, навыки, креативность, педагог, компетентность.

Annotation: The article talks about the close interaction of the activities of speech therapists and psychologists in preschool organizations in working with children. The plan and tasks of productive work are provided.

Keywords: tasks, correction, integration, skills, creativity, teacher, competence.

Соңғы кездері танымдық және сөйлеу тілінде әр түрлі ауытқулары бар мектеп жасына дейінгі балалармен түзету-дамыту жұмыстарына көп көңіл бөлінуде, олардың саны жыл сайын артып келеді. Сөйлеуді түзетуді логопед маманы жүзеге асырады, бірақ бұл жұмыс тиімді болуы үшін бұл процеске басқа мамандарды да тарту керек. Балалардың сөйлеу бұзылыстарын жеңуге психологтан басқа кім лайықты серіктес бола алады.

Балаға деген көзқарастағы психолог пен логопедтің ұстанымдарының бірін-бірі толықтыруы, жұмыстың барлық салаларында тығыз ынтымақтастық, баланың жеке басын жан-жақты дамыту, оның физикалық, психикалық және моральдық денсаулығын нығайту, сақтау және арттыру бойынша тиімді жұмысты қамтамасыз етудің қажетті шарты деп санаймыз. Логопедиялық жұмыстың міндеттері сөйлеу қабілеті бұзылған баланың қалыпты дамып келе жатқан құрдастар ортасына әлеуметтік бейімделуі мен интеграциясы болып табылады. Бұл мақсаттардың сәтті жүзеге асуы сөйлеу және сөйлеуден тыс психикалық процестермен функцияларды дамыту (түзету) бойынша қажетті мамандардың тығыз өзара әрекеттесуімен ғана мүмкін болады. [1, Б.9]

Логопед пен психолог өз жұмысында әртүрлі міндеттерді көздейді, бірақ оларға жетудің жолдары мен тәсілдері жиі ортақ болып шығады. Екі маманның көмегіне бірдей мұқтаж балалар тобы әрқашан болатынын есте ұстаған жөн. Коррекциялық және дамытушылық әсерді жоспарлау және жүзеге асыру кезінде, баланы оқыту мен тәрбиелеуде қиындықтар туса, ол мәселені шешу үшін логопед пен психологтың өзара әрекеттесуі қажет:

- қалыптаспаған ЖПФ (жоғары психикалық функциялар) сөйлеу дамуының жетіспеушілігімен біріктіріледі;
- сөйлеу сферасының бұзылуы бейімделмеген мазасыздықпен (әлеуметтік-психологиялық немесе психофизиологиялық статустағы (мүмкіндіктер) сәйкессіздіктер жүреді;
- сөйлеудің дамымауы болады немесе оқу мотивациясының, өзін-өзі бақылаудың төмендеуіне әкеледі.

Логопедтің интеграция аясындағы жұмысы келесідей болуы мүмкін:

- Сөйлеудің дыбыстық жағын дамыту;
- Сөйлеудің сөздік қорын және грамматикалық құрылымын дамыту;
- Байланыстырып сөйлеуді қалыптастыру;
- Толық білім беру біліктері мен дағдыларын қалыптастыру;
- Психологтың интеграция жағдайында жұмысы келесідей болуы мүмкін:
- Жоғары психикалық функцияларды дамыту және түзету;
- Танымдық белсенділікті белсендіру;
- Сөйлеу қабілеті бұзылған балаларға психологиялық қолдау көрсету ортасын құру;
- Есте сақтау, зейін, ойлау қабілеттерін дамыту;
- Еріктілік пен өзін-өзі бақылау дағдыларын, күшті ерік қасиеттерін дамыту;

- Колданылған сөздік қорын белсендіру. [2, Б.21]

Логопед пен психологтың бірлескен әрекеті логопедиялық топтарға қабылдау кезінде, балалардың медициналық құжаттарын зерттегеннен кейін, басталуы керек деп есептейміз.

Аталған деректер негізінде психологиялық-медициналық педагогикалық консультация (ПМПК) тапсыру үшін жеке психологиялық-педагогикалық мінездеме құрастырылады. Психолог ПМПК отырысында мына екі функцияны орындау үшін қатысуы керек: «қауіпсіздік» (белгілі бір бала үшін психологтың құзыреттілігін талап ететін кез келген жағдайды түсіндіру) және диагностикалық (баланы бақылау әдісі арқылы) жаңа жағдай, эмоционалды-еріктік сфера диагностикаланады, ол бір уақытта баланың эмоционалдық, интеллектуалдық және коммуникативті сфераларының даму деңгейлерінің толық бейнесін береді. Осылайша, логопедиялық топтарға түсер алдында логопат-балалар туралы толық қажетті ақпаратты олардың әлеуметтік-психологиялық портретін құрастыру, көмек көрсету жолдары мен нысандарын анықтау, сондай-ақ қолдау құралдары мен формаларын таңдау үшін алуға болады.

Балалардың жоспарлы диагностикасынан кейін бірлескен жиналыс өткізіледі. Алынған мәліметтер мектеп жасына дейінгі баланың психологиялық ерекшеліктерінің, денсаулық жағдайының, компенсаторлық қабілетінің бұзылу дәрежесін анықтауға, әр баланың жеке даму бағытын белгілеуге мүмкіндік береді.

Жұмыстың маңызды кезеңі – логопед те, психолог те өз жұмысында қолдана алатын тапсырмалардың картотекасын құру. Мысалы, белгілі бір дыбысты автоматтандыруға бағытталған арнайы таңдалған лексикалық материалды пайдалана отырып, есте сақтауды, ойлауды, зейінді, қабылдауды дамытуға арналған тапсырмаларды жүйелеу орынды. Мысал ретінде [P] дыбысын автоматтандыру үшін таңдалған картотекадан тапсырмалар келтірейік. Артық затты табу қабілетін дамыта отырып, біз балаларға келесі тапсырманы ұсынамыз: сөздерді қайталаңыз, артық сөзді табыңыз, оның неге артық екенін түсіндіріңіз. Мысал: Сұңқар, қарға, барыс, бұлбұл. Артық сөз барыс, өйткені бұл аң, ал қалғанының бәрі құстар т.б. Сөйлем құрудағы қателерді түзету, балалардың тапсырмаларды орындау кезінде үлкен қызығушылықтарын тудырады. Мысалы, біз балаларға сөздерді шатастыратын сөйлемдерді тыңдауды және [P] дыбысын бөлектеу арқылы қателерді түзетуді ұсынамыз: «қарындаш жатты үстелде», «қарға ұшты орманда қарқылдаған», «сары балапан жанында үйректің жүр» т.б. [3, Б.33]

Сондай-ақ, сөйлеуді дамыту ұйымдастырылған іс-әрекетінде логопед сюжеттік суреттер сериясы бойынша әңгіме құрастыруды ұсынады, ал психолог балаларға қиялды, бейнелі ойлауды және т. б. дамыту мақсатын көздей отырып, оқпаның соңын ойлап табуды ұсынады. Осылайша, балабақшадағы логопед-маманы мен психологтың өзара әрекеттесуін көрсететін жұмыс түрлерін ажыратуға болады:

- Диагностика нәтижелерін өткізу және талқылау (логопед-маман сөйлеуді, психолог-танымдық процестерді және танымдық саланың даму деңгейін тексереді);

- түзету және дамыту сабақтары (логопедиялық әдістерде психикалық процестерді жандандыру әдістері қолданылады, ал психолог сабақтарында балалардың сөйлеу тілі белсендіріледі);

- балалармен біріктірілген сабақтар;

- ата-аналар жиналыстары, ата-аналарға арналған тренингтер, консультациялар, психология және сөйлеуді дамыту мәселелері қамтылатын ақпараттық стенд.

Осылайша, логопед-маман мен психологтың логопедиялық көмекке мұқтаж балаларды сүйемелдеу бойынша өзара іс-қимылын ұйымдастыру бірқатар міндеттерді шешуге мүмкіндік береді:

- мазмұнды және түзету жоспарларында түзету-дамыту кеңістігінің тұтастығын, бірлігін қамтамасыз ету;

- педагогикалық үдерісте толыққанды кәсіби өзара іс-қимылды жүзеге асыру;

- балалармен түзету жұмыстарының түрлері мен мазмұнын жаңарту;

- педагогтар қызметінің жоғары кәсіби деңгейі мен шығармашылық сипаты.

Логопед пен психологтың өзара байланысы сабақтарда психологиялық және логопедиялық формалар мен әдістерді қолданумен шектелмейді, өзара интеграция әлдеқайда маңызды. Ол ұйымдастырылған іс-әрекетті бірлесіп жоспарлауды және өткізуді, педагогикалық назар аударуды аса қажет ететін балалармен түзету жұмыстарының жалпы жоспарларын құруды, түзету-дамыту іс-шараларына бірлескен мониторинг жүргізуді, балалардың психикалық және сөйлеу қабілеттерін дамыту мәселелері бойынша педагогтар мен ата-аналарға ұсыныстар әзірлеуді, педагогтар мен ата-аналарға көрнекі үгіт-насихат жүргізуді, өз бетінше білім алу үшін әдебиеттерді таңдауды қамтиды. [4, Б.11]

Осылайша, логопед те, психолог та сөйлеуді және басқа психикалық процестерді бір уақытта дамытады. Логопедтің негізгі міндеті - сөйлеуді дамыту. Психолог үшін сөйлеуді дамыту да негізгі

міндеттердің бірі болып табылады, бірақ психологтың жұмысы аясында сөйлеу интеллектті дамыту құралы болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Ибатова Г.Б., Оразаева Г.С. Қазақстан Республикасында балаларға білім беру мекемелерінің әр түрлерінде логопедиялық жұмыстың ұйымдастырылуы және мазмұны. Оқу құралы, Абай атындағы ҚазҰПУ, 2010ж
2. Логопедия.Омірбекова К.К., Оразаева Г.С., Тулебиева Г.Н., Ибатова Г.Б., Оқулық. Алматы, 2011.
3. Выготский Л.С. Основы дефектологии. – СПб.: Издательство «Лань», 2003.
4. Поваляева М.А. Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов. Коллективная монография \ М.А.Поваляевой. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2002

УДК 378.1

Николаева В.В.

к. пед. н., доцент, Карагандинский университет имени академика Е.А.Букетова, кафедра ДиППП, ассоц.проф. Казахстан, г. Караганда, E-mail: nww.88@mail.ru

Козырская И.Н.

к.п.н., доцент кафедры специальной и клинической психологии Челябинского государственного университета, E-mail: irina.kozyrskaya@mail.ru

Ахметова А.Е.

м. пед. н. Карагандинский университет имени академика Е.А.Букетова, кафедра ДиППП, ст.преп. Казахстан, г. Караганда E-mail: ainur4ik_baikenova@mail.ru

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГОВ ПО ДОШКОЛЬНОМУ ВОСПИТАНИЮ В СИСТЕМЕ БАКАЛАВРИАТА

Аннотация. В данной статье рассматриваются культурологические аспекты, которые играют важную роль в подготовке специалистов по дошкольному воспитанию в системе бакалавриата в Казахстане. Одним из главных культурологических аспектов подготовки специалистов по дошкольному воспитанию является освоение культурного и исторического наследия Казахстана. Студенты должны иметь представление о традициях, обычаях, истории и культуре народа, чтобы они могли интегрировать эту информацию в свою работу с детьми и создавать для них благоприятные условия для развития. В связи с этим в статье представлены основные учебные дисциплины, которые включены в образовательную программу. Авторы статьи считают, что специалисты по дошкольному воспитанию должны быть готовы к работе в разнообразных культурных средах и уметь адаптироваться к различным потребностям и требованиям, которые возникают в процессе воспитания и обучения детей. Они должны быть способными к оценке и анализу культурных различий и использованию этой информации для создания благоприятных условий для развития детей.

Ключевые слова: культурологический аспект; культурологический подход; дошкольное воспитание; профессиональная подготовка; бакалавриат.

Abstract. This article examines the cultural aspects that play an important role in the training of specialists in preschool education in the bachelor's degree system in Kazakhstan. One of the main cultural aspects of training specialists in preschool education is the development of the cultural and historical heritage of Kazakhstan. Students should have an understanding of the traditions, customs, history and culture of the people so that they can integrate this information into their work with children and create favorable conditions for their development. In this regard, the article presents the main academic disciplines that are included in the educational program. The authors of the article believe that specialists in preschool education should be ready to work in a variety of cultural environments and be able to adapt to different needs and requirements that arise in the process of raising and educating children. They should be able to assess and